

**Les edicions catalanes de la
Història de l'esforçat cavaller Partinobles:
una revisió**

Catalan editions of the *Història de l'esforçat Partinobles*: a review

M. Ángeles Sequero García
José Octavio Serrano Monteagudo
(IES L'Allusser, Mutxamel)

RESUM

L'objecte d'aquest treball és fer una revisió de les edicions catalanes del *Partinobles* per tal d'ordenar-les cronològicament a la llum de noves investigacions a partir de la col·lació dels testimonis que ens han pervingut i de l'aparat crític de les variants dialectals.

PARAULES CLAU

Partinobles; edicions, llibres de cavalleries.

ABSTRACT

The objective of this work is to carry out a review of the Catalan editions of the *Partinobles* to order them chronologically based on new research about the collation of the editions that have come down to us and the critical apparatus of the dialectal variants.

KEYWORDS

Partinobles; editions, chivalry books.

Enviat: 1/7/2022

Acceptat: 20/9/2022

Les edicions de la novel·la breu catalana *Història de l'esforçat cavaller Partinobles* han estat tractades amb anterioritat en un article que pretenia demostrar el gran èxit editorial amb què comptà aquesta obra (Sequero, 2017). No obstant això, la datació de les diferents edicions es va fer atenent a les dades que ens aportaren la Biblioteca Nacional d'Espanya o la Biblioteca de Catalunya i, ara, consultada una nova bibliografia i fent un estudi més acurat de datació, podem assegurar

que algunes de les estampes estan datades de forma incorrecta. És per això que presentem aquest article, amb la intenció de delimitar amb més precisió la producció impresa d'aquest llibre.

La crítica no ha parat excessiva atenció a aquesta història breu en català a excepció d'alguna que altra referència de passada o les tesis dirigides a València el 1997 (Requena, *Estudio de las versiones castellana y catalana de El conde Partinuplés. Hacia una hipótesis de filiación de las ediciones conservadas de los siglos xv y xvi*) o a Madrid el 2010 (Calvo, *Novelas caballerescas en castellano y en neerlandés de finales de la Edad Media: contexto histórico-cultural y análisis comparativo*), estudis, però, que centren l'interés més en les versions castellanes de la nostra novel·la que no en les catalanes.

El fet de no gaudir d'estudis sobre l'obra potser estigué causat perquè el *Partinobles* apareguera durant l'època moderna, la mal anomenada «Decadència», i que això allunyara el gust per l'estudi d'aquesta etapa en pensar que després del segle xv fins al primer terç del segle XIX sols s'ensopegaria amb tediosos gojos, sainets de poc interès literari i d'altres insignificants obretes de caire únicament popular o religiós. La realitat, però, serà una altra. Centrant-nos exclusivament en les acaballes del segle xv i en el segle xvi assistim a dos fenòmens cabdals per a la producció literària i que van íntimament enllaçats: el primer és que el públic lector demanda una literatura d'entreteniment que se'n separe de la literatura moralitzant i didàctica de caire medieval; el segon fenomen és l'eclosió del que coneixem com a literatura de consum que s'impulsarà de manera molt eficaç arran de la vinguda de la impremta.¹

Si abans el fet literari s'usava i s'entenia com un instrument adoctrinador, a partir sobretot de les cavalleries, els lectors i oïdors demanaran una literatura entesa com a font de distracció i amb la qual introduir-se en mons fantàstics que cadascú imaginarà de manera individual i amb els quals hom es podrà apropar als sentiments dels protagonistes o sentir l'animadversió contra els antagonistes. Aquesta nova literatura havia de procurar generar expectació en el públic perquè la lectura esdevinguera una experiència colpidora i, a més, havia d'aconseguir, com en l'actualitat, que l'auditori o el lector prenguera una posició davant els fets narrats per augmentar d'aquesta manera les emocions. El camí que separava el moment de la desventura de l'heroi del triomf i gaudi final era tot un conjunt de reptes que conduïen a la satisfacció del públic sense desconfiar en cap moment de les capacitats dels protagonistes. Cadascun dels nous esdeveniments en la vida dels personatges augmentarà la intriga, el divertiment i les ganes de saber com acabarà tot i, per descomptat, incrementarà el desig d'assistir a més lectures d'aquesta mena.

El *Partinobles* va gaudir d'un notable èxit editorial perquè acomplia amb escreix les expectatives d'aquest públic i perquè, a més, es tractava d'un text singular, que s'allunyava bastant dels seus companys d'aventures en interpolar-hi tòpics, relacions històriques i literàries i barreges curioses que van bastir el seu tarannà particular dins un gènere que va perdurar al llarg dels segles.

Encara que l'èxit de l'obra s'estengué durant tants segles (xvi-xix), la primera sorpresa amb què es troba l'investigador modern és que no existeix una edició real del *Partinobles* anterior al 1647 i les referències a una edició de 1588 ens arriben a través d'una edició facsímil que un grup de bibliòfils de Tarragona féu l'any 1947. És cert, però, que Ramon Miquel i Planas en publicà una de paleogràfica a principis dels segle xx i, per a portar-la endavant, es basà en un exemplar avui desaparegut que havia posseït en Pau Font de Rubinat, bibliòfil de Reus. Encara que la del 1588

1. Per exemple comptem amb una narrativa breu hereva de les *novelle* italianes en què predominava el caràcter còmic d'allò que es narra: *Ab clemència, liberalitat e justícia* del canonge Jordi Centelles, o *Les estil·lades* que són un recull de cartes amoroses picants d'autor anònim (Solervicens 2005: 42-43). La Biblioteca de Catalunya va adquirir no fa gaire un plec de cordell d'aquesta darrera obra (Escobedo 2011). En la mateixa línia en castellà trobem *El Patrañuelo*. Timoneda escriu la narració en una prosa i una estructura bastant més senzilles que les que Boccaccio presenta en el seu *Decameró* (Carrascosa Ortega 2010: 46).

es tinguera com a *Editio princeps* ens sembla que seria molt tardana si la comparem amb el panorama editorial que presenten les versions castellanes: a) Sevilla (1499) edició incunable per Juan Pagnitzer i Magne Herbst; b) Sevilla (1519) per Jacob Cromberger; c) Toledo (1526) per Miguel de Eguía; d) Burgos (1547) per Juan de Junta; f) Burgos (n.d); una altra possible de Sevilla (ca. 1560) i e) Burgos (1563) per Felipe de Junta. És desolador saber que, front a l'abundància d'edicions antigues castellanes, les catalanes es mouen en el terreny de la hipòtesi.

Malgrat aquesta realitat, podem gaudir de dènou de les vint-i-dues edicions catalanes del *Partinobles* que se'n conserven (Valsalobre i Rossich, 2007: 225-226), tot comptant la paleogràfica de Miquel i Planas que nosaltres, en un treball anterior,² vam desestimar per ser transcripció exacta de l'edició del 1588. Revisades de bell nou totes les edicions conservades, i feta la col·lació dels testimonis, el nostre objectiu és ara ordenar-les temporalment, atenent a noves aportacions bibliogràfiques, i, per a fer-ho, les hem registrades amb la lletra de la ciutat en què aparegueren publicades i el número segons l'orde cronològic d'impressió. Hi ha dos exemplars, però, que no hem trobat: es tracta de l'edició g0, feta per Francesc Oliva a Girona, i la f0, feta a Figueres per Francesc Oliveras. Així, doncs, establim la relació de les publicacions de la nostra obra de la següent manera:

DATA	LLOC	EDITOR	UBICACIÓ	EDICIÓ
1588	TARRAGONA	FELIP ROBERT	BC	t1
1647	BARCELONA	GABRIEL NOGUÉS	BC	b1
1713	BARCELONA	JOSEPH LLOPIS	BC	b2
1664-1726	BARCELONA	RAFAEL FIGUERÓ	BNE	b3
1729	BARCELONA	JOAN JOLIS	BC	b4
1730-1750	BARCELONA	JOSEPH GIRALT	BL	b5
1844	BARCELONA	MIQUEL BORRÀS	BC	b6
1844	BARCELONA	DPL Y G	BC	b7
1712	GIRONA	FRANCESC OLIVA		g0
1714-1766	GIRONA	JAUME BRO	BNE	g1
1751-1760	GIRONA	JOSEPH BRO	BNE	g2
1760-1794	GIRONA	JOSEPH BRO	BNE	g3
1760-1794	GIRONA	JOSEPH BRO	BNE	g4
1770-1797	GIRONA	ANTONI OLIVA	BC	g5
1770-1797	GIRONA	ANTONI OLIVA	BNE/BC	g6
1751-1793	TARRAGONA	MAGÍ CANALS	BNE/BC	t2
1770-1794	VIC	JOAN DORCA	BNE	v1
1770-1794	VIC	JOAN DORCA	BNE/BC	v2
1846	BANYOLES	JACINTO SABATER	BC	ba1
1844	FIGUERES	FRANCESC OLIVERAS Y COLOMER		f0
1866	FIGUERES	JUAN HEREU	BC	f1

2. Es tracta de la realització de la tesi doctoral, dirigida per la doctora Llúcia Martín a la Universitat d'Alacant l'any 2015, que porta per títol *Edició comentada de la «Història de l'esforçat cavaller Partinobles, compte de Bles, y après fonch emperador de Constantinoble»* i que es pot consultar en el següent enllaç: <<http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/53666?mode=full>>

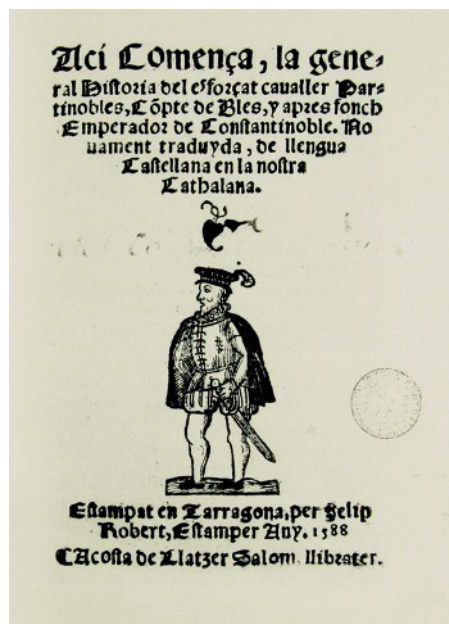
Descripció dels diferents exemplars

a. EDICIÓ DE 1588, TARRAGONA, ESTAMPADA PER FELIP ROBERT. (Edició *t1*).

Reproducció facsímil (Tarragona a casa de Miquel-Rius, 1947) de l'edició catalana impresa a Tarragona per Felip Robert l'any 1588. Reproducció digital disponible en: Memòria Digital de Catalunya.

Tiratge de 101 exemplars numerats, més 14 exemplars A a N per a col·laboradors i biblioteques.

Aquest és el text base sobre el que treballarem en la tesi (Sequero 2015: 214-303).

b. EDICIÓ DE 1647, BARCELONA, ESTAMPADA PER GABRIEL NOGUÉS. (Edició *b1*).

L'exemplar consultat és el 10-V-29 de la Biblioteca de Catalunya que està incomplet.

c. EDICIÓ 1713, BARCELONA, ESTAMPADA PER JOSEPH LLOPIS. (Edició *b2*).

L'exemplar consultat és el 15-V-27 de la BC. Es tracta d'una edició incompleta.

d. EDICIÓ CA. 1664-1726, BARCELONA, ESTAMPADA PER RAFAEL FIGUERÓ. (Edició *b3*).

D'aquesta edició hem consultat dos exemplars que la Biblioteca Nacional d'Espanya data de diferents maneres. El primer, amb signatura CERV.SEDÓ/8747 està datat entre 1699 i 1751 i, el segon, amb signatura R/17706, el 1720.

Hem decidit proposar la data d'edició entre 1664, any en què apareix l'obra més antiga que conservem de Figueró i que porta per títol *Phisi-astrologico juyzio del cometa que apareció a 14 de noviembre del año 1664* (Camprubí 2014: 523) i 1726, any de la mort de l'impressor.

e. EDICIÓ DE 1729, BARCELONA, ESTAMPADA PER JOAN JOLIS. (Edició *b4*).

Exemplars 10-III-13 de la BC i 1-IV-32 de la BC.

f. EDICIÓ CA. 1730- 1750, BARCELONA, ESTAMPADA PER JOSEPH GIRALT. (Edició b5).

Sobre aquest impressor no tenim gaires dades. En consulta privada, el professor Manuel Llanas ens assabenta que no ha trobat papers d'arxiu que puguin portar-lo a una recerca del treball de Giralt. Allò únic que se sap és que va estar actiu durant les dècades de 1730 i 1740 i, per això, la datem en aquest període.

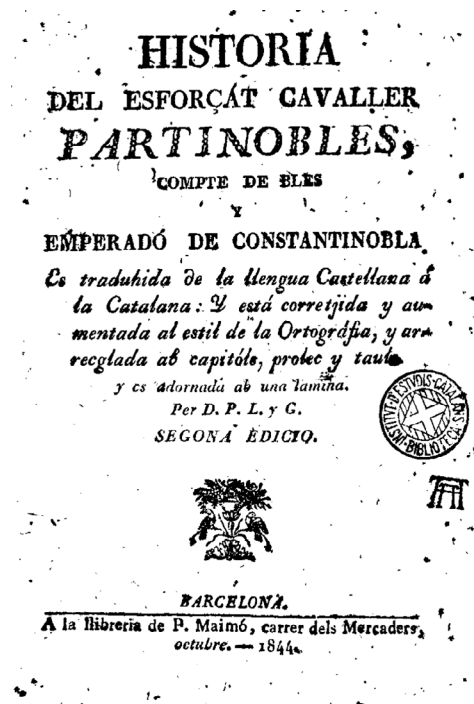
L'exemplar consultat és el digitalitzat per la British Library i que podem trobar en la referència General Reference Collection DRT Digital Store RB.23 a 5374.

g. EDICIÓ DE 1844, BARCELONA, ESTAMPADA PER MIQUEL BORRÀS. (Edició b6).

Consultats els exemplars TUS-8-3418 i 11-V-25 de la BC.

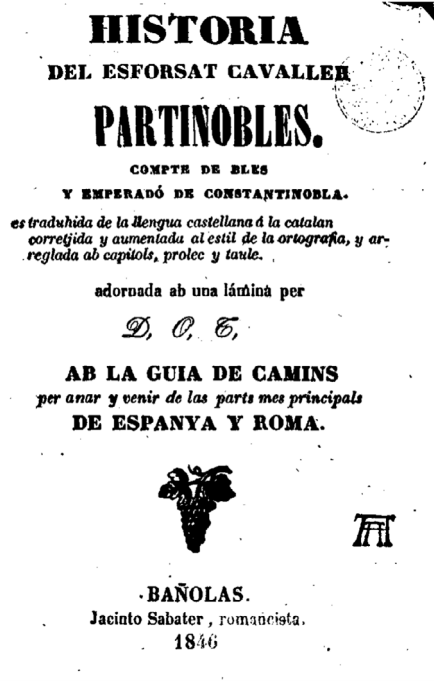
h. EDICIÓ DE 1844, BARCELONA, ESTAMPADA PER DPL Y G. (Edició b7).

Consultats els exemplars 11-V-24 i el 11-V-48 de la BC. Edició dissímil. És la mateixa edició que *ba1* però amb petites diferències ortogràfiques.

i. EDICIÓ 1846, BANYOLES, ESTAMPADA PER JACINTO SABATER. (Edició *ba1*).

De l'edició de Banyoles 1846 hem consultat l'exemplar VI-I-C³/22 de la BC. Edició dissímil.

j. EDICIÓ DE 1712, GIRONA, ESTAMPADA PER FRANCESC OLIVA. (Edició g0)

No hem trobat cap exemplar d'aquesta edició. Tenim referències per les dades que ens en dona Marià Aguiló al seu *Catàleg*: «en 4° a dos columnas, sin fol. ni pág., sign. AD (las dos primeras de 12 hojas y las segundas de 8)».

k. EDICIÓ CA. 1714-1766, GIRONA, ESTAMPADA PER JAUME BRO. (Edició g1).

Exemplar R/17721 de la BNE que la data entre 1703-1768. Sabem, però, que aquesta data està equivocada perquè serà el 1714 quan Jaume Bro s'establirà com a impressor al carrer de les Ballesteries i el darrer any de què en tenim notícia serà l'any 1766 en què son fill atorga testament (Mirambell 1984: 255-256). En la portada de l'exemplar hom anota amb llapis la data 1750 però, consultada la BNE, no en dona explicació.

l. EDICIÓ CA. 1751-1760, GIRONA, ESTAMPADA PER JOSEPH BRO. (Edició g2).

Exemplar R/17698 de la BNE. Es tracta d'una edició perfectament conservada que presenta algunes particularitats. En primer lloc, la BNE la data el 1754, sense que conste cap aclariment sobre aquest any. En segon lloc, s'ha computat l'edició com la primera que ens ha pervingut perquè, a la portada, s'hi inclou com a data d'edició el 1635. L'any sembla estampat per una altra mà i, a més, resulta difícil creure que siga tan primerenca quan sabem que la família Bro s'assenta a Girona en el segle XVIII (Mirambell 1984: 249). En tercer lloc, localitza la impremta de Joseph Bro «en la plaza del vi», però sabem que sols va estampar al carrer de les Ballesteries als «quatre cantons».

Per totes aquestes qüestions, vam decidir, en un primer moment, datar l'edició ca. 1750-1794 perquè les dues dates refereixen, una, l'any en què naix el taller de Josep Bro (Mirambell 1984: 259) i, l'altra, l'any de la seua mort (Mirambell 1984: 262). Això, no obstant, hem preferit afinar una mica més la datació ja que entre 1751-1760 Joseph Bro visqué a la llar dels sogres, justament a la PLAÇA DEL VI (Mirambell 1984: 10-11) i fóra possible que estampara a les Ballesteries, però venguera els llibres en l'adreça familiar.

m. EDICIÓ CA. 1760-1794, GIRONA, ESTAMPADA PER JOSEPH BRO. (Edició g3).

Exemplar CERV.SEDÓ/6032 de la BNE que la data el 1761 tampoc sense cap especificació.

n. EDICIÓ CA. 1760-1794, GIRONA, ESTAMPADA PER JOSEPH BRO. (Edició g4).

Exemplar R/17731 de la BNE que la data el 1730. La Biblioteca ens diu que l'exemplar prové del *Catàleg de la Biblioteca de Pascual de Gayangos* fet per Salvà. En el registre bibliogràfic la data apareix entre claudàtors [¿1730?], per la qual cosa Salvà la planteja com a aproximada. El Departamento de Manuscritos, Incunables y Raros de la BNE desconeix en què es basà Salvà per datar-lo així, però manifesta la fiabilitat del *Catàleg*. No obstant això, sabem per la documentació de Mirambell (1884: 260) que

«El 5 de juny del 1760 [Josep Bro] compra una casa al carrer de les Ballesteries, per instal·lar-hi el domicili, i també establir-hi el taller d'impremta i la botiga de llibreter. Allí el tindrem situat pel reste de la seva vida, i allí continuaran encara alguns dels seus successors. Es tracta de la primera casa de l'esmentat carrer junt al mur del carrer de la Força i llindant amb l'edifici de la presó. A la façana hi havia una fornícula amb la imatge de Santa Anna. És la primera casa de les Ballesteries, als "Quatre Cantons", i encara ara hi ha l'esmentada fornícula de Santa Anna».

I així queda registrat en la notaria de Prim i Parri (Mirambell 1984: 282):

«Memorial el que Jaume Bro entrega al seu fill Josep, en el moment en que se separen i el fill, Josep obre un establiment pel seu compte. Com a conseqüència de la Concòrdia

firmada per Jaume i Josep Bro davant el notari Prim i Parri, el 8 de maig de 1750, i del que s'establí en els Capítols matrimonials de Josep, per el cas de separació de pare i fill, que treballaven en el mateix taller, li fa efectiu l'import convingut amb materials de la impremta i llibres.

5 de juny de 1750».

Per tant, l'edició la datariem *ca.* 1760 (any en què comprà la casa) i 1794 any en què morí l'impressor.

o. EDICIÓ *CA.* 1770-1797, GIRONA, ESTAMPADA PER ANTONI OLIVA I FERRAN. (Edició g5).

Exemplar 11-V-52 de la BC que el data *ca.* 1780 adduint que ho fa tenint en compte l'època de treball de l'impressor. Nosaltres obrim l'espectre des del 1770 (data en què morí l'avi Antoni Oliva i Just i el deixa com hereu universal) i el 1797 (data de la seua mort).

p. EDICIÓ *CA.* 1770-1797, GIRONA, ESTAMPADA PER ANTONI OLIVA I FERRAN. (Edició g6).

Exemplars Bon.8-I-13 de la BC que el data 1796?; exemplar 11-V-49 de la BC i exemplar CERV.SEDÓ/6028 de la BNE que el data el 1735, data que no es correspon amb l'època de treball de l'impressor.

q. EDICIÓ *CA.* 1751-1793, TARRAGONA, ESTAMPADA PER MAGÍ CANALS. (Edició t2).

Hem consultat dos exemplars: el CERV.SEDÓ/6026, que la BNE data el 1758, i el 6-II.107 de la BC, que el data el 1788.

Allò cert és que l'impressor treballa entre 1751-1793 (Llanas 2003: 176) i, per això, acotem l'edició del *Partinobles* entre aquests anys.

r. EDICIÓ *CA.* 1770-1794, VICH, ESTAMPADA PER JOAN DORCA. (Edició v1).

Exemplar CERV.SEDÓ/6031 que la BNE data el 1770 i que nosaltres acotem entre el 1770-1794 atenent als anys en què estigué actiu l'impressor (Llanas 2003: 180).

s. EDICIÓ *CA.* 1770-1794, VICH, ESTAMPADA PER JOAN DORCA. (Edició v2).

Exemplar 11-V-51 de la BC, que el data el 19.? i que nosaltres pensem que és una impressió posterior a la de l'exemplar anterior de la BNE per incloure-hi també, igual que la de Girona d'Antoni Oliva, a la portada:

En esta ultima impressió se ha anyadit la obligació, que tenen: los marits de provehir de lo necessari à llurs casas: y així mateix la obligació de las mullers.

t. EDICIÓ 1844, FIGUERES, ESTAMPADA PER FRANCESC OLIVERAS Y COLOMER. (Edició f0).

Exemplar que no hem trobat però que apareix descrit en el catàleg d'Aguiló.

u. EDICIÓ 1866, FIGUERES, ESTAMPADA PER JUAN HEREU. (Edició f1).

Exemplar 6-II-108 de la BC.

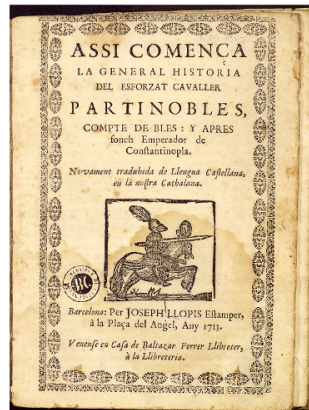

Tots aquests testimonis els dividim en dues branques clarament diferenciades. Per una banda, estarien aquelles edicions que, amb més o menys divergències, segueixen el text base de 1588 i que són:

1. Branca A: b1, b2, b3, b4, b5, g1, g5

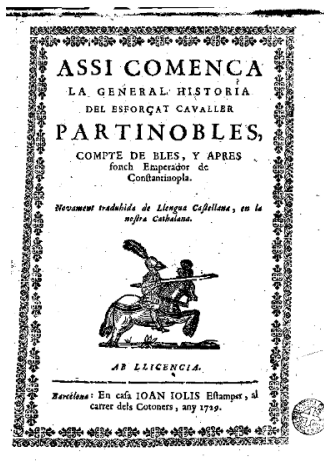
Edició b1

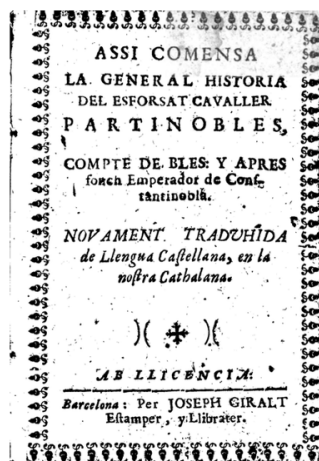
Edició b2

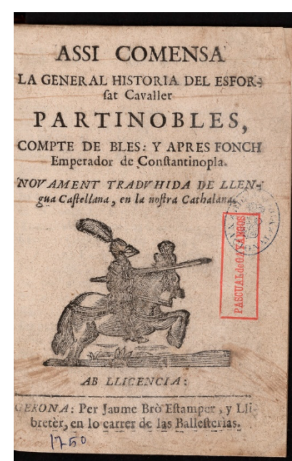
Edició b3

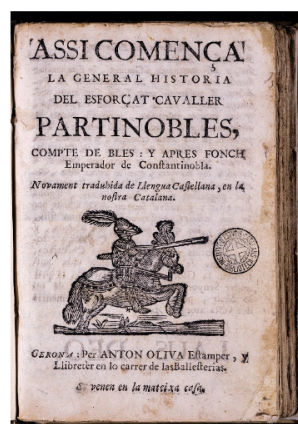
Edició b4

Edició b5

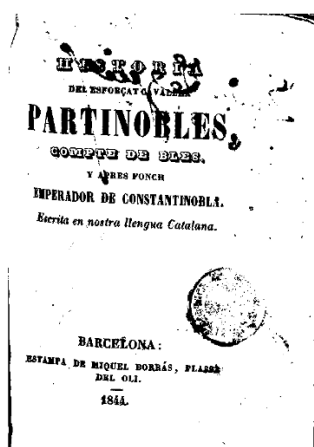

Edició g1

Edició g5

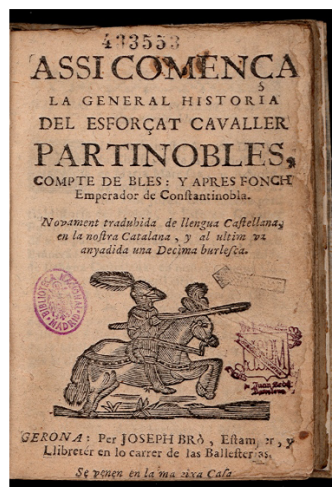
2. Branca B: b6, g2, g3, g4, g6, t2, v1, v2 i f1.

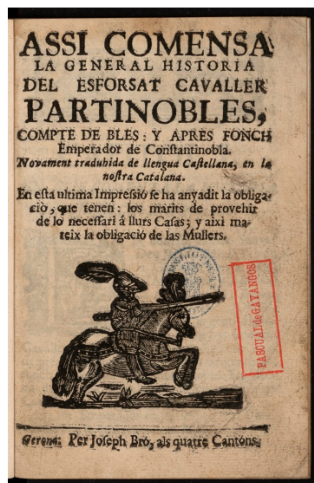
Edició b6

Edició g2

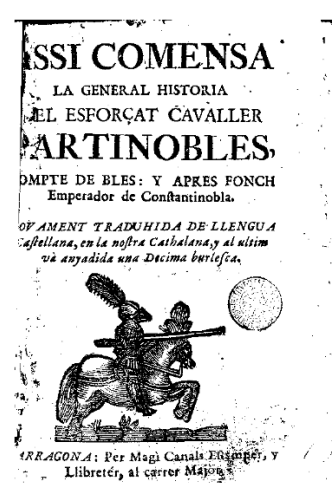
Edició g3

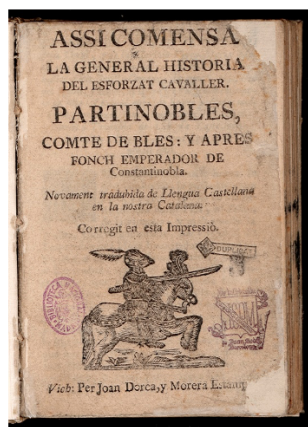
Edició g4

Edició g6

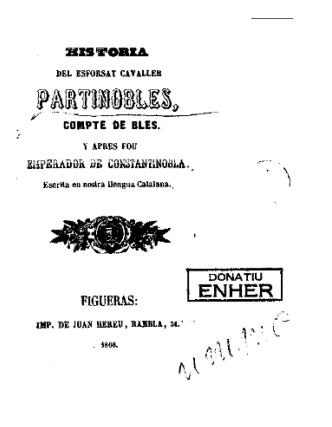
Edició t2

Edició v1

Edició v2

Edició f1

La disparitat que presenten unes estampes de les altres radica en el fet que les primeres no han patit cap tipus de censura, però les segones sí. A partir del final de la Guerra de Successió (1714) s'implanta a l'antiga corona d'Aragó la legislació castellana del llibre (Llanas 2004: 33), la qual cosa comportarà uns nous plantejaments en la manera d'estampar. Amb l'arribada de Felip v allò que es busca és preservar la puresa de la sagrada religió catòlica (Llanas 2004: 35) i, per això, s'exercirà una censura que afectarà directament la nostra obreta com ho demostren els exemples que ara exposem:

Edició 1588	Testimonis censurats <i>b6, g3, g4, g6, t2, v2, f1</i>
«Y après, li tocà lo front, y los vulls, y lo nas, y la boca, y lo coll, y los braços, y lo ventre; y pensà en sí mateix que miràs si era home o dona, y meté-li la mà entre les cuixes y trobà que era dona».	«Y après, li tocà lo front, y los ulls, lo nas, la boca, lo coll, los brassos, y après li palpà las camas y los peus y li contà los dits dels peus y de las mans».
	En <i>g2, v1</i> s'afegeix
	«Y après, li tocà lo front, y los ulls, lo nas, las orelles, per veurer si aportava joya o arrecadas, después li tocà la boca, lo coll, los brassos, y après li tocà las camas y los peus y li contà los dits dels peus y de las mans».
Edició 1588	Testimonis censurats
Capítol VIII títol «Com estant lo compte y la emperatriu en lo llit perderen llurs virginitats»	«Com estant lo compte y la emperatriu en lo llit passaren tota la nit ab llurs promesas»
«Quant lo compte li hagué promés lo que ella volia, començaren de jugar en tal manera que tots dos perderen ses virginitats».	«Quant lo compte li hagués promés lo que ella volia ella digué».

No volem estendre'ns més en aquest punt de la censura de les escenes més deshonestes, com diria Menéndez Pelayo (1961: 234-235), ja que es desenrotllen al llarg de tota la primera part de l'obra.

Troblem, però, algunes característiques lingüístiques que ens fa aglutinar les edicions d'una altra manera. Un dels trets que més sorprén del vocalisme és que coexisteixen les grafies que evidencien la neutralització de la *e* àtona en *a* al costat de les que no ho fan. Veny (1971) ens assabentava, en l'estudi a l'obra *Regiment de preservació de pestilència*, que en el segle XIV la distinció entre la *e* i la *a* àtones era ben clara i que el plural es feia en *-es*, sembla que ja en el segle XV es poden constatar les primeres confusions (Coromines 1988: 295). En l'edició de 1588 s'observa la coexistència d'aquestes dues grafies, com a mostra d'aqueixa barreja a què ens referíem i el fenomen s'hi segueix, de manera general, en *b1* (1647), *b2* (1713) i *b4* (1729) que conserven exactament un 74% de paraules que no han patit la neutralització (*filles, passades, desaventures, persones, antorches*), front a un 27% que sí l'han sofert. En canvi, les estampes, *b3, b5, b6, g1, g2, g3, g4, g5, g6, t2, v1, v2, i f1* presenten un vocalisme àton consolidat quant als plurals femenins a causa que el model prosòdic en *-as* ja està afermat totalment en el segle XVIII (Rossich 1995: 151-152).

Una altra característica està relacionada amb la morfologia verbal. Bàsicament el *Partinobles* és un text narrat en el passat i les mostres de temps en present les trobem únicament en les parts dialogades. Segons Alsina (1988-89: 89) un dels punts febles de la morfologia històrica catalana ha estat explicar per què al llarg del domini lingüístic la desinència de la primera persona del singular

del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació presenta formes tan diverses. Segons Coromines (1971) a les acaballes de l'edat mitjana s'havia produït un canvi en aquesta desinència i la terminació en *-e* ja era majoritària als dialectes del territori més al nord de la corona d'Aragó i, per descomptat, al Regne de València. No és d'estranyar, doncs, que un text del segle XVI com el nostre reculla formes *somnie*, *ame*, *guie* al costat d'altres amb desinència $-\emptyset$ com *coman*, *prec* o *suplich*. En les edicions més modernes *b3*, *b5*, *b6*, *g1*, *g2*, *g3*, *g4*, *g5*, *g6*, *t2*, *v1*, *v2* i *f1* ja apareixen les formes en *-o* (*amo*, *somnio*, *suplico*).

Quant al pretèrit imperfecte d'indicatiu volem assenyalar un fenomen sistemàtic i relacionat amb la fonètica que consisteix a escriure la grafia *-e*, en lloc de la grafia *-a* corresponent amb la desinència de tercera persona llatina d'alguns temps verbals. Veny (1993) situa aquest fenomen a Lleida durant el segle XIV i és la forma més estesa al nord-occidental. El tret afecta al pretèrit imperfecte de les edicions de 1588 i *b1*, *b2* i *b4*: *semblave*, *regalave*, *estave*, *ere*, *trobave*, etc., que contrasta amb la menor utilització de la desinència *-ava*. En canvi, els testimonis *b3*, *b5*, *b6*, *g1*, *g2*, *g3*, *g4*, *g5*, *g6*, *t2*, *v1*, *v2*, i *f1* no presenten vacil·lació i sempre utilitzen la segona opció. Per altra banda, el pretèrit imperfecte d'indicatiu dels verb de la segona conjugació presenta alguna vacil·lació poc ressenyable en l'edició de 1588, *b1*, *b2*, *b4* en: *creya*, *crehia*. Potser, però, la forma més abundosa siga *creye*, *veye*, que en les edicions *b3*, *b5*, *b6*, *g1*, *g2*, *g3*, *g4*, *g5*, *g6*, *t2*, *v1*, *v2*, i *f1*, ja esdevenen completament *creya*, *veya*, *deya*.

Quant al pretèrit perfect simple trobem en les primeres edicions l'ús de la forma antiga *dix* per a la tercera persona que velaritzarà i passarà a ser *digué* en les edicions *b3*, *b5*, *b6*, *g1*, *g2*, *g3*, *g4*, *g5*, *g6*, *t2*, *v1*, *v2*, i *f1*.

Tenint en compte aquests darrers trets, les edicions es dividirien de la següent manera: per una part, l'edició de 1588, *b1*, *b2* i *b4*, i, per una altra, la resta d'impressions que presentarien els plurals en *-as*, l'imperfecte d'indicatiu en *-ava* o *-aba*, l'imperfecte de subjuntiu acabat en les formes *-ia* i, a l'últim, l'ús de la forma més moderna del perfect simple d'indicatiu de tercera persona *digué*.

La darrera particularitat que volem assenyalar és que algunes edicions mantenen una correspondència propera en resoldre de manera idèntica i única algunes estructures, mots, etc., que fa que les puguem agrupar de la manera que ara veurem.

Els testimonis *b2* i *b4* són molt propers, ja que segueixen un mateix model de llengua i presenten les mateixes singularitats quant a les omissions o afegits. L'única característica que les separa és que *b4* exerceix una hipercorrecció constant amb l'aplicació de la grafia *h* en mots com *hallà*, *hallí*, *havant* i, sobretot, amb les formes del verb *ser* com *here*, *herem*, etc.:

- lín. 50. respòs] respon *b2* i *b4*.
- lín. 66 sabia] sabie *b2* i *b4*.
- lín. 1460. negaríeu] negareu *b2* i *b4*.

De la mateixa manera *b3* i *b5* són la mateixa edició amb petites divergències atribuïbles possiblement a alguna errada de caixa:

- lín. 11. era] avia *b3* i *b5*.
- lín. 1234. com a senyor] per sr. *b3* i *b5*.
- lín. 1257. perquè'l serviau] perquè serviau *b3* i *b5*.

A l'últim les edicions *b6* i *f1* ens continuen mostrant que les dues provenen d'un mateix testimoni:

- lín. 20. vostra muller] emperatriu sa muller *b6* i *f1*.
- lín. 24. pensà] pensaba *b6* i *f1*.
- lín. 78. sabent-ho] saben *b6* i *f1*.
- lín. 181. aquestes] aquellas *b6* i *f1*.

Conclusions

Si el text francès de què deriva el nostre *Partinobles* va gaudir de gran èxit, tenint en compte la gran quantitat de manuscrits que s'han trobat (Cingolani 1990-1991: 107), la novel·la catalana provocarà un plaer lector que es veurà reflectit en una allau d'impressions fins el 1866 i el receptor de les quals serà ara un públic de caire popular. En les edicions catalanes conservades s'ha produït alguna errada de datació que nosaltres hem anotat i comunicat a la Biblioteca Nacional. Amb aquest article esperem fer una petita aportació a futures investigacions que ajuden a establir el recorregut de les edicions posteriors a 1588 i que s'òbriga, així, una nova via d'estudi. Mentrestant, continuem adelitant-nos amb les aventures amoroses i cavalleresques d'un text que, malgrat totes les vicissituds, sembla no envellir.

Bibliografia

- ALSINA, Àlex (1988-1989), «Un aspecte de la morfologia històrica catalana: la primera persona del singular del present d'indicatiu», *Llengua & Literatura*, 3, p. 89-119.
- CALVO GONZÁLEZ, M.ª José (2010), *Novelas caballerescas en castellano y en neerlandés de finales de la Edad Media: contexto histórico-cultural y análisis comparativo*, tesis doctoral, Universidad Complutense de Madrid.
- CAMPRUBÍ I PLA, Xevi (2014), *L'impressor Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps*, tesis doctoral, Universitat de Barcelona.
- CARRASCOSA ORTEGA, Marcial (2010), «De Boccaccio a Timoneda: enfoque comparatista entre la novella de Bernabò y Zinevra (Decameron, II-9) y la patraña quincena (*El Patrañuelo*)», *Cuadernos de Filología Italiana*, volumen extraordinario, pp. 43-65.
- CINGOLANI, Stefano Maria (1990-1991), «“Nos en leyr tales libros trobemos plazer e recreation”. L'estudi sobre la difusió de la literatura d'entreteniment a Catalunya els segles XIV i XV», *Llengua & Literatura*, 4, pp. 39-127.
- COROMINES, Joan (1971), *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, Club Editor.
- ____ (1981-1988), *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes.
- ESCOBEDO, J. (2011) «Biblioteca de Catalunya. Adquisicions singulars. Una novel·la renaixentista difosa en plecs solts. Les estil·lades y amoroses lletres trameses per Berthomeu Sirlot a la sua senyora y per ella a ell», Notícia inclosa al portal de la Biblioteca de Catalunya (Barcelona, abril).
- LLANAS, Manuel (2003), *L'edició a Catalunya: el segle XVIII*, Barcelona, Gremi d'Editors de Catalunya.
- MENÉNDEZ PELAYO, Marcelino (1961²), *Orígenes de la novela*, 1, Madrid, CSIC.
- MIRAMBELL I BELLOC, Enric (1984), «La família Bro, d'impressors gironins», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 27 pp. 249-311.
- REQUENA PINEDA, Susana (1997), *Estudio de las versiones castellana y catalana de El conde Partinuplés. Hacia una hipótesis de filiación de las ediciones conservadas de los siglos XV y XVI*, tesi doctoral, Universitat de València.
- ROSSICH, Albert (1995), «Una qüestió d'història de la llengua a l'edat moderna, el reconeixement de la vocal neutra», en *La llengua catalana al segle XVIII*, Barcelona, Quaderns Crema, pp. 119-200.

- RUBIÓ I BALAGUER, Jordi (1955), *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*, Barcelona, Gremio de Editores, de Libreros y de Maestros Impresores.
- SEQUERO GARCÍA, M.ª Àngeles (2015), *Edició comentada de la «Història de l'esforçat cavaller Partinobles, compte de Bles, y après fonch emperador de Constantinoble»*, tesi doctoral, Universitat d'Alacant. <<http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/53666?mode=full>>
- ____ (2017), «La tradició textual de les edicions de la *Història de l'esforçat cavaller Partinobles*», *Tirant*, 20, pp. 209-258.
- SOLERVICENS, Josep (2005), «La literatura catalana del Renaixement: un estat de la qüestió» en *Les lletres hispàniques als segles XVI, XVII i XVIII*, ed. Tomàs Martínez Romero, Castelló de la Plana, Universitat Jaume I, pp. 29-58.
- VALSALOBRE, Pep i ROSSICH, Albert (2007), *Literatura i cultura catalanes (segles XVII-XVIII)*, Barcelona, UOC.
- VENY, Joan (1993), *Dialectologia filològica*, Barcelona, PAM.
- ____, ed. (1971), *Regiment de preservació de pestilència de Jacme d'Agramont s. XIV*, Tarragona, Diputació Provincial.